

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичної психології**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор НАВС

полковник поліції

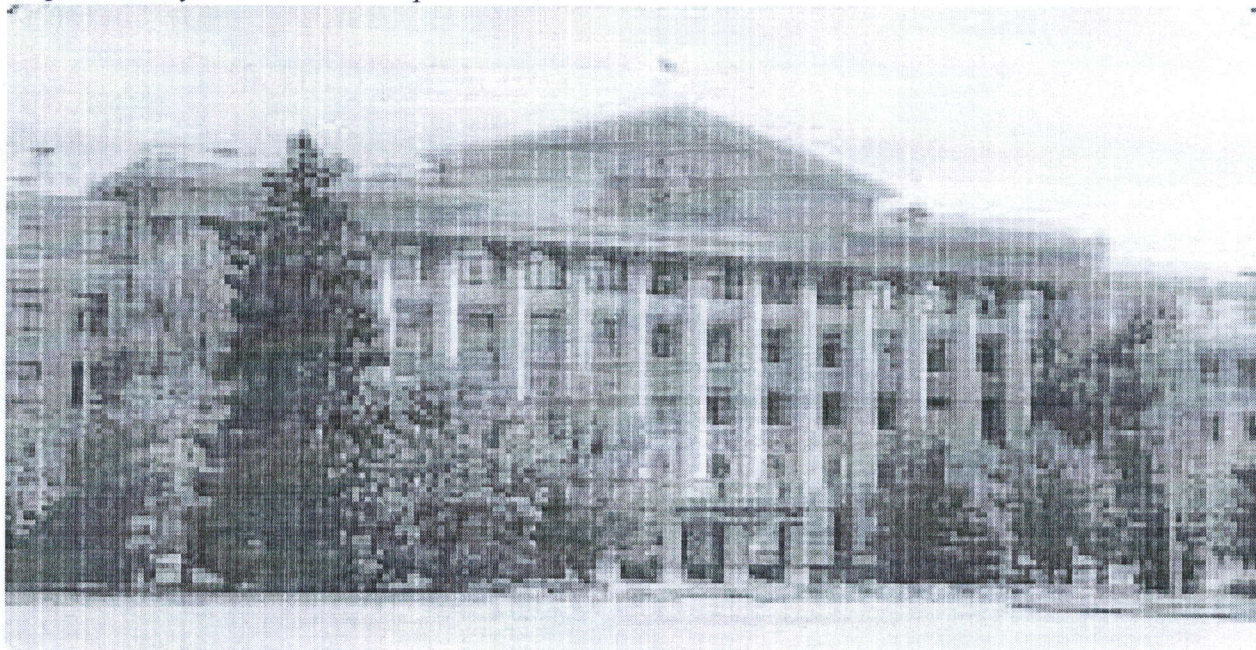
Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Статус дисципліни – обов’язкова
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – С Соціальні науки, журналістика
та інформація
Спеціальність – С4 Психологія
Освітня програма – Психологія (поліцейські)
Форми здобуття вищої освіти – заочна
Мова викладання – українська
Форма підсумкового контролю – залік

Київ – 2025

Розробник програми:

Іван ОХРИМЕНКО – завідувач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри
протокол від 03.07.2025 року № 19

Завідувач кафедри

Іван ОХРИМЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 24.07.2025 року № 7

Голова науково-методичної ради

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від

____.____.202_ № ____

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від

____.____.202_ № ____

Голова НМР

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від

____.____.202_ № ____

Голова НМР

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів знань відносно закономірностей інформаційно-психологічного впливу на особистість та конструктивних засобів захисту від деструктивного інформаційного впливу.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни “Психологія інформаційного впливу” є оволодіння знаннями стосовно розпізнавання маніпулятивних та агресивних впливів у інформаційному середовищі, вироблення вмінь та навичок протистояння деструктивним інформаційним впливам у професійній діяльності працівників поліції.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Психологія інформаційного впливу» є:

- ✓ опанування здобувачами системи психологічних знань про загальні закономірності, механізми виникнення та функціонування інформації, інформаційних впливів та інформаційних протистоянь як психологічних феноменів;
- ✓ набуття умінь розпізнавати основні елементи інформаційного протистояння та вдало їм протистояти;
- ✓ виробляти навички застосування набутих знань та умінь у процесі практичної діяльності працівників Національної поліції України.

Пререквізити: навчальна дисципліна викладається на першому курсі у першому семестрі.

Постреквізити: Актуальні проблеми основних напрямків практичної психології, Психолого-правові засади використання поліграфу, Психологічні засади профайлінгової діяльності, Психологія масової поведінки.

Перелік компетентностей відповідно до освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти

Загальні компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові) компетентності :

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати навчання:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

Знання, уміння, навички

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- предмет психології інформаційного впливу та значення даної навчальної дисципліни для професійної діяльності психолога Національної поліції України;
- поняття інформації, інформаційного впливу та інформаційної війни як психологічних феноменів;
- місце особистості у системі інформаційних впливів;
- основні інструменти інформаційного протистояння, особливості їх використання та протистояння їм.

вміти:

- давати визначення психологічних понять та розкривати їх зміст;
- працювати з літературними джерелами;
- ефективно використовувати техніки інформаційного впливу та техніки захисту;
- аналізувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами у сучасному інформаційному просторі та узагальнювати результати спостереження за інформаційними процесами;
- вербалізувати свої знання та використовувати їх на практиці.

1. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	дб	ксф	дб	ксф
Кількість кредитів ECTS – 4	рік підготовки			
	-	-	1	-
	Семестр			
	-	-	1	-
Загальна кількість годин – 120	Лекції			
	-	-	4	-
	Семінарські			
	-	-	6	-
	Практичні			

	-	-	8	-
	Самостійна робота			
	-	-	102	-
	Вид контролю			
	-	-	залік	-

2. Тематичний план

Для здобувачів вищої освіти ступеня магістра заочної форми навчання
(за кошти державного бюджету)

№ з/п	Назви тем	Нормативний обсяг годин	з них				
			Усього годин з викладачем	з них			Самостійна робота
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	
1	Тема 1. Особистість у інформаційному середовищі	24	4	2	2	-	20
2	Тема 2. Інформаційний вплив як психологічний феномен	26	6	2	2	2	20
3	Тема 3. Психологічна сутність та специфіка інформаційної війни	24	4	-	-	2	22
4	Тема 4. Інструменти інформаційного протиборства	22	2	-	-	2	20
5	Тема 5. Протидія інформаційно-психологічному впливу в роботі працівників Національної поліції України	24	4	-	2	2	20
Усього годин		120	20	4	6	8	102
Підсумковий контроль: залік							

3. Плани навчальних занять за видами

заочна форма здобуття вищої освіти,
за рахунок коштів державного бюджету

Тема 1. Особистість у інформаційному середовищі – 24 години

План вивчення теми за видами занять

Лекція – 2 год.

1. Інформація та її значення у процесі суспільного розвитку.
2. Особистість як суб'єкт інформаційних відносин.
3. Соціалізація особистості у інформаційному суспільстві.

Семінарське заняття – 2 год.

1. Інформація та її властивості.
2. Види інформації.
3. Значення інформації у процесі суспільного розвитку.
4. Поняття та основні принципи інформаційних відносин.
5. Роль спілкування у процесі реалізації інформаційних відносин.
6. Соціалізація особистості у інформаційному суспільстві.

Самостійна робота – 20 год.

1. Підготуйтеся до семінарських занять.
2. Підготуйте презентацію за планом лекційного заняття.
3. Законспекуйте до словника основні терміни навчальної дисципліни.
4. Підготуйте одне із запропонованих завдань (на Ваш вибір)

Завдання 1

Проведіть аудит власного цифрового сліду. Складіть список усіх соціальних мереж, сайтів та онлайн-сервісів, якими ви користуєтеся. Потім з'ясуйте, яка інформація про вас є у вільному доступі в інтернеті. Зробіть висновки про те, як ваш онлайн-образ може впливати на сприйняття вас іншими людьми.

Завдання 2

Оберіть одну тему, яка вас цікавить, і протягом тижня відстежуйте, як різні алгоритми (наприклад, у стрічках новин, соціальних мережах, на YouTube) формують вашу "інформаційну бульбашку". Зафіксуйте, які джерела вам пропонуються, а які ні. Спробуйте свідомо шукати альтернативні точки зору, що виходять за межі вашої бульбашки.

Завдання 3

Оберіть один із аспектів — наприклад, залежність від соціальних мереж або ігроманію. Знайдіть та законспекуйте наукові статті чи дослідження про механізми формування цієї залежності. Поясніть, як інформаційне середовище використовує нейробіологічні та психологічні механізми, щоб утримати увагу користувача.

Завдання 4

Розробіть персональний план, як ви будете захищати себе від інформаційного перевантаження, фейкових новин та токсичного контенту. План може включати такі пункти: обмеження часу в соцмережах, перевірка джерел, відмова від підписок на "токсичні" канали. Сформулюйте принципи, які допоможуть вам залишатися психічно здоровим в інформаційному потоці.

Завдання 5

Проаналізуйте концепцію метавсесвіту та технології, що лежать в його основі. Поміркуйте, як занурення в цей віртуальний простір може змінити уявлення про ідентичність, соціальні зв'язки та реальність. Напишіть есе або підготуйте презентацію, де ви викладете своє бачення: чи може віртуальна особистість повністю замінити реальну?

Тема 2. Інформаційний вплив як психологічний феномен – 26 годин

План вивчення теми за видами занять

Лекція – 2 год.

1. Основні підходи до визначення поняття «інформаційний вплив».
2. Види інформаційного впливу та його наслідки.
3. Соціально-психологічні механізми інформаційного впливу.
4. Когнітивні фільтри як чинники дієвого інформаційного впливу.

Семінарське заняття – 2 год.

1. Дослідження інформаційного впливу із позиції соціальної психології.
2. Вивчення інформаційного впливу з точки зору медіапсихології.
3. Інформаційний вплив із позиції психології мови, експериментальної риторики, прагматики.
4. Види інформаційного впливу.
5. Основні наслідки інформаційного впливу на особистість.
6. Соціально-психологічні механізми інформаційного впливу.
7. Когнітивні фільтри як чинники дієвого інформаційного впливу.

Практичне заняття – 2 год.

1. Аналіз маніпулятивних технік.
2. Розробка антифейкової кампанії.
3. Вирішення кейсів.

Самостійна робота – 20 год.

1. Підготуйтеся до семінарського заняття.
2. Підготуйтеся до практичного заняття.
3. Законспекуйте до словника основні терміни та поняття навчальної дисципліни.
4. Підготуйте одне із запропонованих завдань (на Ваш вибір).

Завдання 1

Ви — психолог, який працює з поліцейськими підрозділами, що патрулюють у соціальних мережах. Поширення контенту, який містить заклики до суїциду або самокаліцтва, стає все більш поширеним серед підлітків.

Завдання:

1. Проаналізуйте психологічний механізм впливу такого контенту на вразливі групи. Поясніть, як це може діяти на підсвідомому рівні, використовуючи такі поняття, як "ефект Вертера" (наслідування суїцидальної поведінки) та "соціальне підтвердження".

2. Розробіть протокол первинного психологічного реагування для офіцерів. Що вони повинні робити, виявивши такий контент? Яку інформацію їм потрібно зафіксувати? Як вони мають взаємодіяти з особами, які є авторами чи поширювачами такого контенту?

3. Сформулюйте рекомендації для батьків та шкільних психологів щодо захисту дітей від деструктивного інформаційного впливу.

Завдання 2

Після резонансного інциденту в суспільстві почала поширюватися хвиля недовіри до поліції, підживлена негативними публікаціями у ЗМІ та соціальних мережах.

Завдання:

1. Створіть анкету або опитувальник для оцінки рівня довіри населення до поліції. Включіть у неї питання, що стосуються різних аспектів: сприйняття чесності, компетентності, безпеки.
2. Проаналізуйте, як фейкові новини та негативні стереотипи, що поширюються в медіа, можуть спотворювати результати опитування.
3. Запропонуйте психологічну стратегію комунікації, яка допоможе відновити довіру. Які емоційні та раціональні аргументи слід використовувати? З якими групами населення потрібно працювати в першу чергу?

Завдання 3

Ваша група поліцейських готується до роботи в зоні, де активно ведеться ворожа дезінформаційна кампанія. Ціль — деморалізувати особовий склад та підірвати боєздатність.

Завдання:

1. Розробіть тренінгову програму для поліцейських з основ медіаграмотності та психологічної стійкості до інформаційного впливу.
2. Включіть у програму практичні вправи, що допоможуть ідентифікувати:
 - о Маніпулятивні техніки (наприклад, "принцип брехні з трьох частин", використання фальшивих цитат).
 - о Емоційні пастки, на які тиснуть маніпулятори (страх, гнів, паніка).
3. Поясніть, як особиста психологічна гігієна (обмеження споживання новин, критичне мислення) допомагає зберегти психічне здоров'я в умовах інформаційної війни.

Завдання 4

До вас звернулася людина, яка стала жертвою шахрайства через соціальні мережі. Вона відчуває себе приниженою, звинувачує себе та соромиться звертатися до поліції.

Завдання:

1. Опишіть психологічні причини, чому люди стають жертвами такого шахрайства (наприклад, використання ефекту авторитету, емоційного шантажу, маніпуляції почуттям терміновості).
2. Розробіть "дорожню карту" спілкування з потерпілим. Які слова та фрази слід використовувати, щоб створити довірливу атмосферу? Як допомогти людині подолати почуття сорому та провини?
3. Складіть список практичних рекомендацій для жертви, як захиститися від майбутніх подібних атак.

Завдання 5

Ви розслідуєте злочин і працюєте зі свідками, які бачили подію по телевізору або читали про неї в інтернеті.

Завдання:

1. Поясніть, як ефект "змішування джерел" (misinformation effect) може вплинути на показання свідків. Опишіть, як інформація, отримана з медіа, може несвідомо змінити або доповнити спогади людини про реальну подію.

2. Сформулюйте для слідчого правила роботи зі свідками в умовах, коли інформація про злочин вже поширилася в медіа. Як поставити питання, щоб не нав'язувати свідку хибні спогади?
3. Запропонуйте методики, які допоможуть перевірити чистоту пам'яті свідка та виявити інформацію, яка була отримана не з його особистого досвіду, а з зовнішніх джерел.

Тема 3. Психологічна сутність та специфіка інформаційної війни – 24 години

План вивчення теми за видами занять

Практичне заняття – 2 год.

1. Сучасний стан розвитку інформаційного протистояння.
2. Теорія інформаційної війни.
3. Інформаційна зброя. Поняття інформаційно-психологічної зброї.

Самостійна робота – 22 год.

1. Розробіть презентацію за темою лекційного заняття.
 2. Підготуйтеся до практичного заняття.
 3. Законспекуйте до словника основні терміни та поняття навчальної дисципліни.
 4. Підготуйте одне із запропонованих завдань (на Ваш вибір).
- Завдання 1.**

У соціальних мережах та месенджерах одночасно з'являється хвиля публікацій із сфальсифікованими скріншотами нібито листування поліцейських. У цих "скріншотах" обговорюються незаконні накази, "поділ" хабарів та зневажливе ставлення до громадян. Публікації швидко поширюються, викликаючи шквал обурення. Громадяни виходять на стихійні мітинги під управліннями поліції, вимагаючи звільнень та розслідувань. Мета інформаційної кампанії — підірвати довіру до правоохоронних органів та спровокувати внутрішні конфлікти.

Завдання

1. Як Ви вважаєте, які психологічні механізми (наприклад, ефект якоріння, ефект соціального доказу) використані в цій кампанії? Як сфальсифіковані матеріали впливають на когнітивні упередження людей?
2. Запропонуйте комплекс психологічних заходів для Національної поліції України, спрямований на нейтралізацію цієї атаки. Як поліцейському психологу, що ви порекомендуєте зробити керівництву, щоб мінімізувати шкоду для репутації та морального стану особового складу?
3. Розробіть ключові тези для офіційної заяви поліції. Як потрібно спілкуватися з представниками ЗМІ та громадськістю, щоб відновити довіру та спростувати фейки, не вступаючи у відкриту конфронтацію?

Завдання 2

Ви прибули на місце ДТП, де сталася масова бійка за участю двох груп водіїв. Серед натовпу активно поширюються неправдиві чутки про те, що поліція нібито "покриває" винуватця, оскільки він "особливий". Емоційна

напруга зростає, люди намагаються перешкодити поліції працювати. Ви спостерігаєте явні ознаки психологічного зараження.

Завдання

1. Як Ви, як психолог, визначите, що маєте справу саме з ефектом психологічного зараження? Які ознаки поведінки натовпу про це свідчать?
2. Запропонуйте конкретні психологічні прийоми, які офіцери поліції можуть використати, щоб швидко знизити рівень агресії та напруги в натовпі. Які вербальні та невербальні техніки варто застосувати?
3. Обґрунтуйте, чому важливо провести психологічний розбір ситуації з учасниками патрульної групи після інциденту. На які аспекти їхнього психологічного стану слід звернути увагу?

Завдання 3

У популярних серед підлітків і молоді групах у соціальних мережах поширюються відео, де нібито поліцейські жорстоко поводяться з однолітками, які не порушували закон. Відео містить музику та монтаж, які викликають відчуття несправедливості та ненависті до правоохоронців. Це призводить до зростання актів вандалізму проти поліцейських автомобілів та ігнорування законних вимог офіцерів.

Завдання

1. Чому молодь є особливо вразливою до подібних маніпуляцій? Які їхні психологічні особливості (наприклад, ідеологічний конформізм, пошук ідентичності) використовуються?
2. Запропонуйте психологічно обґрунтовану стратегію для створення контрнарративу. Як поліція може ефективно комунікувати з молоддю, використовуючи ті самі платформи (TikTok, Instagram, Telegram), щоб відновити довіру та донести свою позицію? Які формати контенту будуть найбільш ефективними?
3. Які профілактичні заходи ви, як психолог, запропонуєте для проведення в навчальних закладах, щоб підвищити медіаграмотність та критичне мислення серед молоді?

Завдання 4

Під час великої повені поширюється інформація, що поліція займається мародерством та блокує евакуаційні маршрути, щоб не допустити допомогу від волонтерів. Це створює паніку та дезорієнтує населення, яке починає уникати поліцейських та перешкоджати їхній роботі з евакуації.

Завдання

1. Як неперевірена інформація в умовах кризи впливає на колективну поведінку та процеси прийняття рішень у населення? Чому в таких умовах люди стають особливо вразливими до маніпуляцій?
2. Які кроки необхідно зробити поліції, щоб швидко та ефективно спростувати фейки? Запропонуйте тактику психологічного перелому ситуації. Як показати, що поліція є рятувальником, а не ворогом?
3. Якою має бути роль психолога в оперативному штабі з ліквідації наслідків стихійного лиха? Які завдання він виконуватиме для протидії інформаційній війні?

Завдання 5

В одному з відділів поліції почали з'являтися анонімні публікації у закритих Telegram-каналах, які дискредитують керівництво та провокують

конфлікти між колегами. У постах міститься інформація, яка виглядає як "інсайдерська", але подана з явно маніпулятивною метою. Це призводить до зниження морального духу, зростання напруги в колективі та погіршення службової дисципліни.

Завдання:

1. Які психологічні потреби та вразливі місця особового складу (наприклад, потреба в справедливості, почуття ідентичності з групою) використовує автор анонімних публікацій?

2. Як Ви, як поліцейський психолог, запропонуєте стабілізувати психологічний клімат у колективі? Які методи групової роботи та індивідуальних консультацій будуть ефективними?

3. Які психологічні тренінги та програми ви порекомендуєте для підвищення стійкості поліцейських до подібних внутрішніх маніпуляцій у майбутньому? На що потрібно звернути увагу при їх розробці?

Тема 4. Інструменти інформаційного протиборства – 22 години

Практичне заняття – 2 год.

1. Маніпуляція та її основні прояви.
2. Особливості маніпуляції у мас-медіа. Основні принципи маніпулювання масами.
3. Використання евфемізмів та дисфемізмів в ході маніпулятивного впливу.
4. Пропаганда та її основні методи.
5. Особливості використання наративів у процесі інформаційного впливу.
6. Наративи російської пропаганди в Україні.

Самостійна робота – 20 год.

1. Підготуватися до практичного заняття.
2. Законспектувати основні терміни та поняття дисципліни.
3. Підготувати одне із запропонованих завдань (на Ваш вибір)

Завдання 1

Після інциденту за участю патрульних та агресивного водія, який зафіксував конфлікт і виклав його в інтернет, на відомому новинному сайті з'являється стаття. Заголовок статті кричущий: «Безкарність та свавілля: як патрульні поліцейські перевищили свої повноваження». Текст містить однобоке висвітлення події, посилається на коментарі "незалежних експертів", які насправді є псевдофахівцями, та змальовує поліцейських як ворогів суспільства. При цьому, відеозапис з бодікамер поліцейських, який міг би прояснити ситуацію, не демонструється.

Завдання

1. Визначте, які інструменти маніпуляції мас-медіа використано у статті. Обґрунтуйте, як саме вони впливають на суспільну думку.

2. Запропонуйте психологічні кроки, які поліція має вжити для протидії цій інформаційній атаці. Як комунікувати з громадськістю, щоб уникнути подальшого поширення дезінформації?

3. Яку психологічну підтримку потрібно надати патрульним, які стали об'єктом цькування? Обґрунтуйте, як цей інцидент може вплинути на їхню мотивацію та моральний стан.

Завдання 2

В одному з регіонів, де нещодавно були відновлені органи правопорядку, починає активно поширюватися пропагандистський наратив. В анонімних Telegram-каналах та закритих групах у соціальних мережах поліцейських називають "окупантами", "зрадниками" та "карателями". Поширюються історії про нібито "репресії" та "розстріли", які жодним чином не відповідають дійсності. Метою є підірвати авторитет правоохоронних органів та провокування населення до непокори.

Завдання

1. Які ознаки пропаганди ви бачите в цій інформаційній кампанії? Як вона відрізняється від звичайної маніпуляції?

2. Запропонуйте стратегію створення контрпропагандистського наративу. Яким чином поліція може змінити образ "окупанта" на "захисника" в очах місцевого населення?

3. Які психологічні інструменти можна використати для побудови довіри з місцевою громадою? Запропонуйте конкретні формати роботи з населенням (наприклад, зустрічі, спільні акції, просвітницькі заходи).

Завдання 3

Після розслідування резонансної справи, яка тривала тривалий час, попри успішне її завершення та затримання злочинців, у медіа та соціальних мережах поширюється наратив про "некомпетентність" поліції. Цей наратив підтримується постійними публікаціями, які зосереджуються на незначних помилках чи неточностях у роботі, ігноруючи загальний позитивний результат. У суспільстві формується переконання, що "поліція не здатна розслідувати складні справи".

Завдання

1. Як формується та підтримується наратив про "некомпетентність"? Які психологічні механізми лежать в його основі?

2. Як поліції протидіяти цьому стійкому наративу? Запропонуйте стратегію формування нового, позитивного наративу, який підкреслюватиме професіоналізм та ефективність.

3. Як цей наратив може вплинути на психологічний стан слідчих та оперативників, які працюють над справами? Які психологічні наслідки він може мати для їхнього самопочуття та професійного вигорання?

Завдання 4

Під час масового протесту, спровокованого політичною подією, в соціальних мережах одночасно з'являються повідомлення про нібито "жорстоке побиття" мітингувальників поліцією. До повідомлень додаються відео, змонтовані з кадрів різних подій і навіть іноземних протестів. Головною метою є не просто звинуватити поліцію, а викликати паніку, обурення та агресію, що призведе до силового протистояння.

Завдання

1. Як використані медіаінструменти (монтаж, фейкові відео, емоційно забарвлені тексти) впливають на емоції людей? Які психологічні ефекти (наприклад, ефект якоріння, емоційне зараження) вони мають?

2. Як поліцейський психолог може допомогти в оперативному реагуванні на цю ситуацію? Розробіть алгоритм дій для прес-служби поліції, який враховуватиме психологічні аспекти масової свідомості.

3. Як підготувати поліцейських до роботи в умовах, коли їхня емоційна стійкість піддається випробуванню з боку агресивно налаштованого натовпу?

Завдання 5

В одному з онлайн-видань з'являється розслідування про діяльність психологічної служби Національної поліції. У статті стверджується, що поліцейські психологи є "інструментом репресій", який використовує "заборонені методи" для отримання свідчень та "промивання мізків". Матеріали подаються у вигляді "інтерв'ю з колишніми співробітниками", чий слова є вирваними з контексту або повністю вигаданими. Метою є дискредитація служби та підірив довіри до неї як всередині колективу, так і з боку суспільства.

Завдання

1. Яка основна мета цієї інформаційної атаки? Як вона може вплинути на ефективність психологічної служби та на готовність поліцейських звертатися за допомогою?

2. Запропонуйте стратегію захисту репутації психологічної служби. Як пояснити громадськості та колегам реальні завдання і методи роботи психолога?

3. Які психологічні рекомендації ви надасте керівництву, щоб мінімізувати шкоду від цієї атаки та захистити психологів від професійного вигорання, пов'язаного з безпідставними звинуваченнями?

Тема 5. Протидія інформаційно-психологічному впливу в роботі працівників Національної поліції України – 24 години

План вивчення теми за видами занять

Семінарське заняття – 2 год.

1. Основні поради протидії дезінформації в умовах війни.
 2. Визначення фейкових новин.
 3. Протидія маніпулятивному впливу. Техніки протидії маніпуляції.
- Захист від маніпуляції у мас-медіа.

Практичне заняття – 2 год.

1. Контрпропаганда. Основні прийоми наступальної контрпропаганди.
2. Контрпропаганда. Основні прийоми оборонної контрпропаганди.
3. Наративний аналіз відео.
4. Порівняльний аналіз прийомів інформаційного впливу.

Самостійна робота – 20 год.

1. Підготуйтеся до семінарських занять.
2. Підготуйтеся до практичних занять.
3. Законспекуйте основні терміни та поняття дисципліни.

4. Підготуйте одне із запропонованих завдань (на Ваш вибір)

Завдання 1

В умовах війни, у великому прифронтовому місті, де діє посилений патруль Національної поліції, в мережі почала поширюватися цілеспрямована дезінформація. Через анонімні Telegram-канали та закриті групи у Facebook запускаються повідомлення про те, що "поліція проводить приховану мобілізацію", "забирає чоловіків прямо з вулиць" і "працює разом з окупаційними військами". Ці повідомлення супроводжуються сфальсифікованими відео, де поліцейські нібито затримують цивільних. Як результат, зростає напруга в суспільстві, люди відмовляються від співпраці з правоохоронцями, а рівень довіри до поліції різко падає.

Завдання:

1. Визначте, які психологічні потреби та емоції населення є основною мішенню цієї дезінформаційної кампанії? (Наприклад, страх, невизначеність, гнів). Поясніть, як ці емоції використовуються для маніпуляції масовою свідомістю.

2. Підготуйте три ключові поради для керівництва та особового складу поліції з психологічної протидії цій дезінформації. Ваші поради мають бути практичними, враховувати психологічну стійкість як поліцейських, так і населення.

3. Як поліцейському-психологу слід працювати з колективом, який став мішенню цієї кампанії? Які кроки необхідно зробити, щоб знизити рівень стресу та фрустрації серед поліцейських, які відчують несправедливість звинувачень? Як підтримати їхню мотивацію та бойовий дух?

Завдання 2

Вам, як поліцейському-психологу, надходить повідомлення про інцидент, що стався на одній з вулиць міста: нібито поліцейські побили літнього чоловіка під час затримання. Інформація миттєво поширюється у Facebook, супроводжуючись коротким відео, де видно лише частину події, і емоційно забарвленим текстом: "Поліція знову знущається з беззахисних! Це свавілля!".

Ситуація швидко загострюється: у коментарях починають з'являтися заклики до протестів, а до чергової частини дзвонять обурені громадяни. Керівництво доручає вам терміново надати психологічний аналіз ситуації та дати висновок, чи є ця новина фейковою, і якщо так, то як протидіяти її впливу.

Завдання

1. Проаналізуйте поданий матеріал з точки зору психології сприйняття. Визначте, які психологічні тригери (наприклад, емоційна лексика, фрагментарне відео) вказують на маніпулятивний характер новини.

2. Розробіть покроковий психологічний алгоритм перевірки цієї "новини" на достовірність. Які психологічні маркери фейкової інформації ви будете шукати? (Наприклад, відсутність джерел, анонімність, звернення до емоцій, а не до фактів).

3. Підготуйте три короткі, але дієві поради для патрульних, які першими зіткнуться з обуреними громадянами, що повірили в цю новину. Як поліцейські мають реагувати, щоб не спровокувати конфлікт, але при цьому заспокоїти ситуацію, доки не з'явиться офіційна інформація?

Завдання 3

Законспекуйте основні поради протидії маніпулятивному впливу для працівників НПУ

1. Розвивайте критичне мислення та медіаграмотність

- **Перевірка джерел:** Завжди ставте під сумнів інформацію, яка поширюється з анонімних або невідомих джерел. Навчіться розрізняти надійні медіа та фейкові сайти, які імітують відомі видання.
- **Оцінка змісту:** Звертайте увагу на емоційно забарвлену лексику та маніпулятивні заголовки ("Шок!", "Терміново!"). Часто дезінформація використовує такі слова, щоб викликати негайну емоційну реакцію, відключаючи логіку.
- **Порівняння:** Перевіряйте інформацію в кількох незалежних джерелах. Якщо про важливу подію повідомляє лише один анонімний Telegram-канал, це привід для сумнівів.

2. Захист від емоційних маніпуляцій

- **Усвідомлення емоцій:** Навчіться розпізнавати, коли інформація викликає у вас сильні емоції, такі як гнів, страх або паніку. Пам'ятайте, що маніпулятори часто використовують ці емоції, щоб змусити вас діяти імпульсивно.
- **Пауза:** Перш ніж відреагувати на емоційний матеріал або переслати його, зробіть паузу. Дайте собі час заспокоїтися і проаналізувати зміст, а не емоційне забарвлення. Запитайте себе: "Яка мета цієї публікації? Чому її поширюють саме зараз?".
- **Розрізнення фактів та думок:** Відокремлюйте факти від суб'єктивних суджень і припущень, які можуть бути подані як істина.

3. Правильна комунікація з громадськістю

- **Прозорість та оперативність:** У разі виникнення дезінформації, яка стосується роботи поліції, необхідно максимально швидко і прозоро надати офіційне спростування. Використовуйте для цього офіційні канали, такі як вебсайт поліції, верифіковані сторінки в соціальних мережах та прес-релізи.
- **Збереження спокою:** Під час спілкування з громадянами, які повірили в дезінформацію, зберігайте спокій та професіоналізм. Не вступаєте в емоційні суперечки. Надавайте лише перевірену, достовірну інформацію.
- **Освіта:** Проводьте роз'яснювальну роботу. Навчіть громадян перевіряти інформацію, не поширювати чутки та не довіряти сумнівним джерелам.

4. Внутрішня психологічна стійкість

- **Колективна підтримка:** Обговорюйте в колективі інформаційні виклики та фейки, з якими ви стикаєтесь. Спільний аналіз та підтримка допомагають знизити рівень стресу та запобігти відчуттю безсилля.
- **Інформаційна гігієна:** Обмежте час, проведений у соціальних мережах, які можуть бути джерелом негативу та дезінформації. Дотримуйтеся "інформаційної дієти", щоб уникнути емоційного перевантаження.
- **Фокус на меті:** Пам'ятайте, що дезінформація часто спрямована на підриг довіри до поліції та руйнування вашої мотивації. Зосередьтеся на своїй місії – захисті громадян та підтримці правопорядку. Ваша професійність та ефективність є найкращою відповіддю на будь-яку дезінформаційну атаку.

Розберіть ситуацію, зверніть увагу на основні прийоми наступальної контрпропаганди, які варто використати, при потребі – законспекуйте

В одному з великих українських міст почала активно поширюватися «чорна чутка» про нібито нелюдське ставлення співробітників поліції до затриманих. За допомогою анонімних Telegram-каналів і закритих груп у Facebook поширюється емоційно забарвлений, але бездоказовий наратив, що «поліція діє як спецназ окупантів». Хоча фактичних підтверджень немає, чутка швидко набирає обертів, підриваючи довіру до правоохоронців і створюючи вороже ставлення до патрулів.

Основні прийоми наступальної контрпропаганди, які слід застосувати

1. Прийом 1: Контрольований витік інформації («Leak»)

○ Дія: Керівництво поліції "неофіційно" передає перевіреним, авторитетним блогерам і журналістам, які мають бездоганну репутацію, справжні історії та кадри з бодікамер, де поліцейські надають допомогу цивільним, рятують тварин або виявляють гуманність у складних ситуаціях. Ця інформація подається не як офіційна заява, а як "ексклюзивний матеріал, який ми отримали від наших джерел у поліції".

○ Психологічний ефект: Цей прийом створює враження прозорості та чесності, руйнуючи наратив про "закритість" і "свавілля". Він апелює до ефекту правдивості («truth effect»), згідно з яким, якщо людина отримує інформацію нібито від інсайдера, вона сприймає її як більш достовірну.

2. Прийом 2: Метод «Перенесення»

○ Дія: Поліція запускає серію публікацій про героїчні вчинки поліцейських в зоні бойових дій: як вони працюють під обстрілами, евакуюють людей, розмінують території. Ці історії супроводжуються документальними фото та відео, щоб показати, що поліцейський — це, перш за все, захисник і герой.

○ Психологічний ефект: Цей прийом переносить позитивні емоції та образи з героїчних вчинків на весь інститут поліції. Це заміщує негативний образ "карателя" на позитивний образ "захисника", використовуючи емоційний зв'язок і асоціативне мислення.

3. Прийом 3: Метод «Свідок»

○ Дія: Знаходять і популяризують історії очевидців, які спростовують чутки. Це можуть бути люди, яким поліція допомогла, або ті, хто став свідком реальних подій, що суперечать фейковому наративу.

○ Психологічний ефект: Метод «Свідок» звертається до ефекту соціального доказу. Коли людина бачить, що інші люди, такі ж, як вона, довіряють поліції, це знімає психологічний опір і сприяє зміні її власної думки.

4. Прийом 4: Метод «Заміни»

○ Дія: Замість того, щоб сперечатися з фейком, поліція публікує нові, позитивні наративи про свою роботу. Наприклад, історії про розкриття резонансних злочинів, успішні операції, або прості добрі вчинки поліцейських, які стали "частиною життя" міста. Це відволікає увагу аудиторії від негативних чуток і наповнює інформаційний простір позитивним контентом.

○ Психологічний ефект: Цей прийом працює за принципом заповнення інформаційного вакууму. Негативна чутка втрачає свою силу, коли її "затоплюють" іншими, більш переконливими і позитивними історіями.

Завдання для поліцейського-психолога

1. Які з перерахованих прийомів, на вашу думку, будуть найефективнішими в даній ситуації, і чому?
2. Запропонуйте власний сценарій наступальної контрпропаганди, який поєднує кілька згаданих прийомів, щоб створити комплексний план дій.
3. Які психологічні ризики можуть виникнути при використанні цих прийомів? Як їх мінімізувати? (Наприклад, ризик звинувачень у маніпуляціях або створення «пропагандистського» образу).

Завдання 5

Місцеве видання, відоме своїми зв'язками з проросійськими політичними силами, публікує серію матеріалів, що звинувачують поліцейських у корупції та непрофесіоналізмі. Матеріали подаються у вигляді «інсайдерських розслідувань», що містять розмиті фото та анонімні «свідчення». Хоча прямих фактів немає, наратив про «брудну поліцію» швидко поширюється, викликаючи недовіру та обурення. Це створює напругу, що загрожує майбутнім операціям і підриває моральний дух особового складу.

Розберіть прийоми оборонної контрпропаганди, при потребі - законспектуйте

1. Прийом 1: Інокуляція (Inoculation)

○ Дія: Заздалегідь, до появи чуток, проводиться роз'яснювальна робота. Наприклад, поліція публікує матеріали про те, як працює система внутрішньої безпеки, як розслідуються скарги на дії поліцейських, і як викриваються корупціонери. Подається інформація про вже затриманих недобросовісних поліцейських, демонструючи, що система сама очищається.

○ Психологічний ефект: Цей прийом створює психологічний "імунітет" у громадськості. Коли з'являється фейкова новина про "брудну поліцію", люди вже мають попереднє знання, що допомагає їм критично оцінювати інформацію. Це знижує ймовірність, що вони повірять у маніпуляції.

2. Прийом 2: Метод «Спростування» (Refutation)

○ Дія: На кожен конкретний фейк надається швидке, чітке та аргументоване спростування. Наприклад, якщо з'являється чутка про закриття справи через корупцію, поліція негайно публікує офіційну заяву із зазначенням номера справи, стадії розслідування та офіційних коментарів слідчого. Важливо не просто заперечити, а надати конкретні факти, які спростовують звинувачення.

○ Психологічний ефект: Цей прийом є прямим ударом по дезінформації. Він апелює до раціонального мислення та відновлює довіру, показуючи, що поліція не боїться правди і готова її надати.

3. Прийом 3: Метод «Офтопик» (Off-topic)

○ Дія: Коли з'являється чергова негативна публікація, поліція не вступає в емоційні суперечки, а переводить увагу громадськості на іншу, позитивну тему. Наприклад, замість коментувати звинувачення, поліція публікує відео про успішну операцію із затримання наркоділків або історію про порятунок людини.

○ Психологічний ефект: Цей прийом працює за принципом відволікання уваги. Він не дає фейку стати головною темою обговорення, а замість цього фокусує увагу на реальних досягненнях, що створює позитивний інформаційний фон і розмиває негативний наратив.

Завдання для поліцейського-психолога

1. Які з перерахованих прийомів, на вашу думку, будуть найбільш ефективними, якщо дезінформація вже набула широкого поширення?
2. Запропонуйте власний сценарій оборонної контрпропаганди, який поєднує кілька згаданих прийомів, щоб створити комплексний план дій.
3. Як поліцейському-психологу слід працювати з особовим складом, який є мішенню для таких атак? Які методи психологічної підтримки та стресостійкості слід застосувати?

5. Завдання самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів передбачає опрацювання лекційного матеріалу, словникову роботу, підготовку до семінарських та практичних занять, вивчення окремих розділів дисципліни на основі використання рекомендованих основних та додаткових літературних джерел, підготовку мультимедійних презентацій з окремих тем та питань дисципліни, розв'язання тестових завдань, добір прикладів для тлумачення теоретичних положень, повторення навчального матеріалу та підготовку до підсумкового контролю тощо.

Самостійна робота передбачає також підготовку доповідей за наступними темами:

1. Процеси формування та збереження інформації.
2. Проблеми взаємодії особистості із інформаційним середовищем.
3. Громадська думка як психологічний феномен.
4. Психологічні основи діяльності засобів масової інформації.
5. Фейк-епоха та психологія масової дезінформації.
6. Спеціальна пропаганда СРСР у Афганістані у 1979-1989 роках.
7. Глобальне інформаційне протистояння нового типу.
8. Військові засоби масової комунікації як потужний засіб ведення війни.
9. Історія виникнення пропаганди: основні етапи та особливості становлення.
10. Психологічний аналіз прийомів і способів пропагандистського впливу.
11. Позитивна та деструктивна пропаганда.
12. Методи і правила масового маніпулятивного впливу.
13. Ідеологічно-пропагандистський міфодизайн: створення іміджів та ілюзій у медіареальності.
14. Маніпулювання суспільною думкою за допомогою ЗМІ.
15. Психологічна безпека та світоглядна стійкість в умовах інформаційно-пропагандистської атаки.

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Словесні

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів на протязі лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ,

розповідь-повідсть, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння викладача розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та здобувачем, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувачів на активізацію отриманих знань. Саме з допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення теми; її типовими ознаками є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, введення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

Наочні методи

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

Практичні методи: розв'язок задач, виконання практичних робіт. Ці методи не несуть нової навчально-пізнавальної інформації, а служать лише для закріплення, формування практичних умінь при застосуванні раніше набутих знань.

Навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, вирішування тестів.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю – усне та письмове опитування. *Контроль самостійної* здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань, передбачених програмою.

Методи поточного контролю:

- усне опитування (бліц-опитування, фронтальне опитування);
- робота за індивідуальними завданнями;
- тестування;
- поняттєве вправлення;
- групові завдання, що передбачають розв'язання або підготовку проблемних ситуацій.

При поточному контролі оцінюються усні виступи, вирішення практичних завдань і тестів, творчі й проектні роботи.

Методи підсумкового контролю: усна відповідь або тестування.

При підсумковому контролі застосовується 100-бальна шкала оцінювання, а також національна система (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та система ECTS (A, B, C, D, E, F, FX).

Рейтингова система оцінювання результатів навчання.

Накопичення балів з тем за усі види роботи	Підсумковий контроль	ПКБ
max 60%	max	max

						40%	100%
T1	T2	T3	T4	T5	CP	залік	100
10	10	10	10	10	10	40	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90 – 100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	Непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	FX	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення

9. Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Програми та силабус навчальної дисципліни, мультимедійна система з можливостями візуальної презентації навчальних матеріалів у вигляді слайдів та аудіо-/відео-, тексти лекції, навчально-методичні матеріали на офіційному вебпорталі НАВС «Дистанційні курси».

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Поняття інформації та її властивості.
2. Стійкість, актуальність, цінність, екологічність інформації як її основні властивості.
3. Сигнал, повідомлення та дані як структурні складові інформації.
4. Види інформації.
5. Значення інформації у процесі суспільного розвитку.
6. Інформаційні відносини. Принципи інформаційних відносин.
7. Поняття інформаційних відносин. Спілкування як форма реалізації інформаційних відносин.
8. Структура процесу спілкування: комунікативна, перцептивна, інтерактивна сторони.
9. Поняття соціалізації особистості. Види соціалізації.
10. Механізми соціалізації особистості.
11. Вплив інформаційного середовища на процес соціалізації особистості.
12. Негативні наслідки впливу інформаційного суспільства на формування особистості та її соціалізацію.
13. Вивчення інформаційного впливу із позиції соціальної психології.
14. Медіапсихологічний підхід до вивчення інформаційного впливу.
15. Вивчення інформаційного впливу з точки зору представників психології мови, експериментальної риторики, прагматики.
16. Види інформаційного впливу.

17. Наслідки інформаційних впливів.
18. Групова ідентифікація та групові норми як механізми інформаційного впливу міжособистісного рівня.
19. Соціальне порівняння як механізм інформаційного впливу міжособистісного рівня.
20. Соціально-психологічні механізми впливу: зараження, навіювання, наслідування.
21. Механізми інформаційного впливу особистісного рівня.
22. Механізми інформаційного впливу інтраіндивідуального рівня.
23. Когнітивні фільтри як чинники дієвого інформаційного впливу.
24. Особистісні характеристики важливі з точки зору суспільного впливу.
25. Поняття інформаційного протиборства, причини виникнення та основні історичні етапи становлення.
26. Інформаційно-психологічне протиборство у Стародавньому Світі та в епоху Середньовіччя.
27. Розвиток інформаційно-психологічного протиборства у воєнних конфліктах ХІХ ст.
28. Інформаційно-психологічне протиборство у часи Першої світової війни.
29. Особливості ведення пропаганди у часи Другої світової війни.
30. Інформаційно-психологічне протиборство у період «холодної війни».
31. Особливості сучасного періоду інформаційно-психологічного протиборства.
32. Основні форми інформаційної війни.
33. Теорія консцієнтальної війни як вищої форми інформаційно-психологічного протиборства.
34. Поняття інформаційної зброї: особливості, об'єкти застосування, мета використання.
35. Інформаційно-технічна зброя.
36. Інформаційно-психологічна зброя.
37. Засоби масової інформації як інформаційно-психологічна зброя.
38. Сугестія як інформаційно-психологічна зброя.
39. Помилкова інформація без наміру нашкодити – Misinformation.
40. Неправдива інформація з наміром зашкодити – Disinformation.
41. Правдива особиста інформація, яку поширюють, щоб зруйнувати репутацію особи чи організації – Malinformation.
42. Відмінність дезінформації від споріднених понять.
43. Фейкова інформація, ознаки фейків.
44. Поняття джінси.
45. Маніпуляція та її основні прояви.
46. Особливості маніпуляції у мас-медіа. Основні принципи маніпулювання масами.
47. Використання евфемізмів та дисфемізмів в ході маніпулятивного впливу.
48. Пропаганда та її основні методи.
49. Види пропаганди.

50. Особливості використання наративів у процесі інформаційного впливу.
51. Наративи російської пропаганди в Україні.
52. Основні поради протидії дезінформації в умовах війни.
53. Перевірка фейків за джерелом та першоджерелом інформації.
54. Перевірка фейків за датою публікації відео, за фото.
55. Протидія маніпулятивному впливу. Техніки протидії маніпуляції.
56. Поради щодо захисту від маніпулятивного впливу.
57. Захист від маніпуляції у мас-медіа.
58. Поняття контрпропаганди.
59. Основні прийоми наступальної контрпропаганди.
60. Основні прийоми оборонної контрпропаганди.

11. Рекомендована література

Основна:

1. Інформаційний вплив: теорія і практика прогнозування: монографія / за ред. П. Д. Фролова. Київ: Міленіум, 2011. 304 с.
2. Інформаційно-психологічна протидія в Національній гвардії України (психологічний аспект): монографія / І. В. Воробйова, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько та ін.; за заг. ред. І. І. Приходька. Харків: Національна акад. НГУ, 2016. 265 с.
3. Інформаційно-психологічне протиборство: підручник / за заг. ред. В. В. Бедь, В. М. Петрика. Київ: ПАТ «ВІПОЛ», 2018. 386 с.
4. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підручник / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ: Наук-вид. відділ НА СБ України, 2012. 212 с.
5. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія. Житомир, 2020. 245 с.
6. Кириченко В. Психологія інформаційної діяльності: навчальний посібник. Житомир, 2015. 146 с.
7. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії. Київ. ВКФ Сатсанга, 2000. 222 с.
8. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. 280 с.
9. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошинюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
10. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / за наук. ред. Л. А. Найдьоновой, Н. І. Череповської. Київ: Міленіум, 2014. 348 с.
11. Не потони в інформаційному дощі. Навчання медіаграмотності громадян: посібник для тренерів, 200 с.
12. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. Київ: Академвидав, 2003. 448 с.
13. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.
14. Скуленко М. І. Ефективність пропаганди: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2011. 362 с.

Додаткова:

1. Діденко М. М., Зелінська О. В. Інформаційно-психологічний вплив на людей під час війни. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/12102-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-24013-1-10-20220428.pdf>.
2. Жданова І. В. Психологічні аспекти інформаційного впливу під час воєнних дій в Україні. *Габітус*. 2022. Вип. 41. С. 222-226.
3. Каліченко Б.М. Явище інформаційної війни в українських засобах масової інформації. *Науковий журнал "Політикус"*. 2016. С. 88–93.
4. Самчинська О. А., Фурашев В. М. Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення.
5. Юськів Х. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. Студії*, 2020. Випуск 30. С. 226-232.

12. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Національна Парламентська бібліотека України: www.nplu.org.
3. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/?fbclid=IwAR2EmfzdFWJDHS9LB1wGQojm11OkaCnqGsXuVtrNakI7VkNWFaFlQc7DBLA>.
4. Відкритий Університет Майдану (ВУМ). URL: https://vumonline.ua/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAYnJpZBExVHdsWjZKTHVaZ2JldG5PeQEeoTuqyaPCKd9fZZvodp4umI5XmoYmehO8cQx-ZcCqgOw3cMa4tSPOXvoj2hs_aem_CZxJW_y9vg-ZPxBuxZ_gvQ.

Підпис автора РПНД:

Іван ОХРИМЕНКО